

В. А. Потульницький

Липинський В'ячеслав Казимирович

ЛИПИНСЬКИЙ В'ячеслав Казимирович (05 (17). 04. 1881, с. Затурці, нині Локачин. р-ну Волин. обл. - 14. 06. 1931, поселення Перпін поблизу Відня, похований у рідному селі) - політичний діяч, дипломат, ідеолог консервативно-гетьманського руху, історик. Дійсний член НТШ (1914). Закінчив Першу класичну Київську гімназію (1902), філософський факультет Ягеллонського університету в Кракові (1908), навчався у Вищій школі політичних наук у Женеві (1906-08). Видавав часопис «Przegląd Krajowy» (Київ, 1909-10) і альманах «Z dziejów Ukrainy» (Краків, 1912). Учасник 1-ї світової війни у складі російської армії (1914-17). Один з організаторів Української демократично-хліборобської партії (1917), посол Української Держави гетьмана П. Скоропадського та УНР у Відні (1918-19). Відтоді - на еміграції в Австрії. Співзасновник Українського союзу хліборобів-державників, автор його програмного статуту та організаційного регламенту (1920). Редактор і дописувач журналу «Хліборобська Україна» - головного ідеологічного органу українського консервативного руху. Завідувач кафедри української державності Українського наукового інституту в Берліні (1926-27). Після розходження з гетьманом П. Скоропадським і саморозпуску Українського союзу хліборобів-державників заснував «Братство українських класократів-монархістів» (1930). Діяльність Липинського у галузях науки, політики та ідеології поділяють на два основні етапи: 1905-10 він був польським монархістом і чільним представником польського територіального патріотизму, від 1915 і до кінця життя - українським монархістом.

У центрі його історичних досліджень – новий, відмінний від [М. Грушевського](#), [В. Антоновича](#), тогочасної польської та російської історіографії, погляд на козацьку революцію 2-ї пол. 17 ст. як на процес відродження та розбудови української державності. На його думку, цей процес обумовлений низкою чинників, серед яких – численна участь у козащині українського шляхетства, зокрема і католицького віросповідання, що у вирішальний момент спричинилося до політичного укультурнення козащини; перемога старшин.-шляхетського козацького землеволодіння та пов'язаного з ним хутірського інтенсивного хліборобства над екстенсивним, колоніально-паразитарним господарством польських магнатних латифундій; об'єднання всіх верств українського суспільства довкола козацького ядра, яке у ході визвольної війни залучило до своїх лав найактивніші елементи ін. станів – селянства, міщанства і шляхти. На відміну від своїх опонентів, Липинський вважав Б. Хмельницького найбільшим генієм української політичної думки, свідомим будівничим козацької держави, який ще до початку повстання виношував плани її створити. З особливою увагою він досліджував перетворення гетьманату з суто військової установи на територіальну владу монархічного характеру з виразним нахилом до спадковості. Він трактував Переяславську угоду 1654 не як акт возз'єднання, а як міжнародний союз проти Польщі й татар, забезпечений формою протекторату, укладеного гетьманським урядом в ім'я українських державних інтересів. Державницькими монархічними планами Липинський пояснював і подальшу політику Б. Хмельницького, головна мета якої полягала в убезпеченні себе від агресивної політики Москви, нейтралізації татарського Криму та здобутті міжнародного визнання для власних династ. намірів, тобто у скріпленні військового титулу гетьмана суверенним монархічним князівським титулом і гарантуванням спадковості верховної влади у новій козацькій державності. Фактом створення коаліції держав, до складу якої увійшли Україна, Швеція, Пруссія, Семигород, Молдова, Волощина і Литва, Б. Хмельницький, на думку Л., поставив нову козацьку державу не тільки у становище держави суверенної, а й такої, що веде окрему, незалежну від Росії, політику. Затвердження наступником гетьмана його сина Ю. Хмельницького він вважав монархічним династ. актом, офіційно визнаним усіма сусідніми державами.

Визначальний вплив на формування політичного світогляду Липинського справили 4 теоретичні напрями тогочасної науки: ранні теорії соціального конфлікту, зокрема концепції Г. Гегеля, Л. Гумпловича та Г. Ратценгофера; західноєвропейський раціоналізм кін. 19 ст. (теорії [М. Вебера](#) про значення ірраціональних впливів у людському існуванні, концепції Ж. Сореля, насамперед його критика доктрин демократії, лібералізму та ін.); теорії еліти Г. Москі, Р. Міхелса, особливо теорія циркуляції еліт В. Парето; польська консервативна історична школа. Консервативну політичну програму виклав у праці «Листи до

братів-хліборобів» (Відень, 1926; К.; Філадельфія, 1995). У центрі політичних поглядів мислителя – соціологія держави і політики, типологія форм державного устрою, обґрунтування ролі релігії та держави в історії України, способів консолідації усіх постійних мешканців української землі під егідою спадкової монархії.

За Липинським, майбутня Українська Держава – незалежна монархія дідачного характеру з обов'язковою передачею спадкової гетьманської влади. Гетьман уособлює державу і є своєрідним національним прапором, найвищим символом держави. У своїй концепції української монархії він обумовив необхідність 5-ти основних її підвалин:

1. національна аристократія, під якою він розумів найкращих людей нації, без огляду на їхнє походження і стан (представники робітництва, селянства, шляхти, інтелігенції та ін.);
2. «класократія» (рівновага між владою і свободою, силами консерватизму та прогресу) як форма державного устрою, що існує поруч із двома іншими формами: «демократією» (характеризується порушенням рівноваги між владою і свободою на користь останньої) та «охлократією» (придушення владою свободи та самодіяльності громадянства); ці типи чергуються у суспільстві за певною послідовністю шляхом історичного коловороту;
3. територіальний патріотизм, тобто пробудження почуття солідарності та єдності між усіма постійними мешканцями української землі, незалежно від їхнього етнічного походження, соціально-класової належності, віросповідання, соціально-культурного рівня;
4. український консерватизм як утвердження всередині українського громадянства організованих сил авторитету, дисципліни, правопорядку, політичної культури, здатних стати в майбутньому носіями української державної влади, приборкувати і скеровувати в потрібне русло різних бунтарів (обов'язкова передумова успіху в цій справі – поворот до українства традиційних консервативних соціальних прошарків, які до 1917 перебували на ґрунті російської або польської національно-культурної чи політично-державної свідомості);
5. релігійний етос, де над інтересами держави він ставив засади етики і моралі, до яких завжди закликали та які освячували релігія і Церква (релігію розглядав як ідею, що може примирити українство, спрямувати його до зміцнення, а не зруйнування держави).

Він диференціював наявні у суспільстві джерела влади на 3 типи: сила військова («войовники»), економічна («продуценти») та інтелектуальна («інтелігенти»), між якими можливі й певні комбіновані типи. Особливі державотворчі якості приписував «войовникам-продуцентам», які єдині спроможні утворити

організацію влади типу класократії. Саме тому в своїй концепції відводив велику роль «залишкам» старої аристократії, що генетично успадкувала військовий дух і дисципліну, а інтелігенції – лише помічника національної аристократії. Кристалізаційним пунктом для встановлення класократичної системи, яка найкраще відповідає вимогам українського державного будівництва, мало стати встановлення дідовичної і правової, «трудової» монархії у традиційній формі гетьманату.

Головною вадою концепції українського монархізму, створеного Липинським, став той факт, що він перетворив гетьманську ідеологію як потенційно всезагальну, або тоталітарну ідеологію законно-легітимної традиційної держави на ідеологію особливу – т. зв. правого спектра. Внаслідок цього гетьманська ідеологія Липинського приречена постійно боротися з іншими течіями української політики і тому, відповідно, прирівнюватися до них. Тим самим він зрівняв те, що в принципі у політичній історії не могло прирівнюватися одне з одним унаслідок історичності монархічної традиції, укоріненої у середньовіччі, й неісторичності інших течій, політична історія котрих розпочинається у 19–20 ст. і не має в Україні політичної розв'язки. Відсутність у його ідеології розробленого варіанту монархічної політичної системи на основі досвіду лише власних, вітчизняних традиційних історичних аналогів так само завадила перетворенню запропонованої ним ідеологічної концепції з особливої у всезагальну.

На заваді були, по-перше, еміграційне становище; по-друге, обмеження ним національно диференційованого «народного духу» дуже вузьким уже на той час прошарком української шляхти; по-третє, абсолютизація невдалої спроби гетьмана П. Скоропадського створити козацтво з хліборобів як намагання, що мало право існувати і таки може мати право на реалізацію в майбутньому. Тим самим процес реагування на світ в усіх сферах досвіду обмежив лише досвідом шляхти та хліборобів, що не дало йому нагоди пов'язати органічно в одне ціле історичну перспективу й політичний досвід обох спадкових гетьманатів – Б. Хмельницького та П. Скоропадського.

Низка ідей і положень Липинського не втратили своєї актуальності донині. Це розв'язання проблеми української регіональної політики на підставі вирівнювання еліт за традиціями найвищого усталеного історичного типу, притаманного кожному регіонові, поєднання на консервативній основі монархічних традицій усіх регіональних течій українського консерватизму. Саме на основі ідеології, створеної Липинським у еміграції, за короткий час протягом 1920-х рр. постали політичні осередки українського монархізму в Австрії, Чехо-Словаччині, Великій Британії, Німеччині, Франції, Румунії, Болгарії, Туреччині, Польщі, Аргентині, Маньчжурії, а завдяки спільній діяльності Липинського та [О.](#)

Основні праці

Народи поневолені і народи недержавні // Політика. 1925. Ч. 1;
Покликання «варягів» чи організація хліборобів? // Хлібороб. Україна.
1925. Кн. 5; Релігія і церква в історії України. Філадельфія, 1925; В дискусії
о ідеї // Час. 1926. Ч. 99-100; Мораль українця-державника // Укр. голос.
1927. Ч. 36; Хам і Яфет. З приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918
року. Л., 1928; Про чистоту ідеї. Лист В. Липинського // Діло. 1929. Ч. 61;
«Нова Зоря» і ідеологія гетьманців. Лист до редакції «Діла» // Там само. Ч.
157-159; Розкол серед гетьманців (Лист до редакції) // Там само. 1930. Ч.
216-217, 219-220, 222-224; Боротьба закону землі і закону капіталу //
Дзвони. 1931. Ч. 1; Коли і як етнічна група стає нацією і перестає нею
бути // Там само. Ч. 3; Консерватизм і поступ // Там само. Ч. 4-5; Про
патріотизм і шовінізм (З неоголошеного листа) // Державниц. думка. 1951.
Ч. 1; Концепція українсько-польського союзу // Там само. Ч. 3; Вірність
лицарів чи холопство рабів. З неопублікованих листів В. Липинського (Пер.
з рос. мови) // Там само. 1952. № 7-8.

Рекомендована література

1. Липинський В. Архів. Т. 6: Листи Дмитра Дорошенка до В'ячеслава Липинського. Філадельфія, 1973;
2. Липинський В. Архів. Т. 7: Листи Осипа Назарука до В'ячеслава Липинського. Філадельфія, 1976;
3. Потульницький В. А. В'ячеслав Липинський і проблема політичної культури // Остан. гетьман: Ювіл. зб. пам'яті П. Скоропадського. К., 1993;
4. В'ячеслав Липинський. Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна. Твори. Архів. Студії. К., Філадельфія, 1994;
5. Потульницький В. А. Історіософські ідеї античності (Греція) та середньовіччя (Іспанія) у творчості Мих. Драгоманова та В. Липинського: порівняльний аналіз // Укр. археогр. щоріч. 2012. Вип. 16/17.

Бібліографічний опис:

Липинський В'ячеслав Казимирович / В. А. Потульницький //
Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М.

Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-54720> . – Останнє поновлення : 2022.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України

([докладніше](#)).